

N:o 200.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående rätt för Kungl. Maj:t att för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark äfvensom till inlösen af ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna disponera domänfondens kontanta tillgångar; gifven Stockholms slott den 29 mars 1912.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen medgifva,

att Kungl. Maj:t må från och med den 1 januari 1913 tills vidare, intill dess annorlunda kan varda bestämdt, för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark äfvensom till inlösen af ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna disponera de såsom tillgång å statens domäners fond redovisade kontanta medel.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Alfred Petersson.

*Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29
mars 1912.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELSWÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Petersson, anförde vidare.

På framställning af Kungl. Maj:t medgaf Riksdagen år 1874, att sådana kronan tillhöriga egendomar, hvilkas arrenden icke öfverstiga 200 kronor, finge på vissa närmare angifna villkor af Kungl. Maj:t försäljas. I underdånig skrifvelse den 11 maj 1874 delgaf Riksdagen Kungl. Maj:t berörda beslut, däri Riksdagen tillika meddelade, att enär de inflytande försäljningsmedlen icke borde användas till löpande utgifter utan ställas till Riksdagens förfogande för att användas till inköp af skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark, Riksdagen beslutat, att omförmälda medel skulle af statskontoret levereras till riksgäldskontoret att där särskildt bokföras, intill dess Riksdagen om desammas användande

i ofvan antydda syftning fattat beslut. Med anledning af Riksdagens berörda skrifvelse utfärdades nådigt bref i ämnet den 29 maj 1874. I skrifvelse den 24 maj 1877 meddelade sedermera Riksdagen, att ifråga-varande försäljningsmedel finge, i den mån tillfälle därtill yppade sig, användas till sådana inköp af skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark, hvilka af Kungl. Maj:t pröfvades vara fördelaktiga och till hvilka medel icke kunde beredas från det till skogsväsendet anvisade reservationsanslag.

Enligt nådiga brefven den 6 juni 1879, angående försäljning af egendomar af ofvannämnda slag, hvilka efter den 29 maj 1874 kommit under kammarkollegii (numera domänstyrelsens) förvaltning, samt den 27 juni 1887, angående försäljning af sådana i de norrländska länen belägna kronoegendomar, hvilkas arrenden öfverstiga 200 kronor men icke 500 kronor, äga förut omtalade bestämmelser tillämplighet äfven å de försäljningar, som äga rum enligt sistnämnda två nådiga bref.

Enligt nådiga brefven den 18 maj 1888, den 29 maj 1891 och den 23 maj 1902 har därefter Riksdagen genom särskilda beslut sålunda utsträckt den Kungl. Maj:t tillkommande rätten att utan Riksdagens hörande försälja kronan tillhörande egendomar, att denna rätt numera omfattar dels sådana kronoegendomar, hvilkas arrenden icke öfverstiga 600 kronor, dels kronoegendom, som ej varit för statsverkets räkning utarrenderad, men som uppenbarligen är eller vid arrendeuppskattning finnes vara af sådan beskaffenhet, att för densamma icke kan påräknas högre arrende än 600 kronor, dels ock till inköpt skogsegendom hörande område, som utan olägenhet för skogsskötseln anses kunna afyttras och uppenbarligen är eller vid arrendeuppskattning finnes vara sådant, att för detsamma icke kan påräknas högre arrende än 600 kronor. Riksdagen föreskref därvid för hvarje gång tillika, att köpeskillingarna skulle användas för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark samt inlevereras till riksgäldskontoret och där bokföras på sätt stadgadt vore angående köpeskillingarna för de kronoegendomar, som såldes enligt ofvanberörda nådiga brefvet den 29 maj 1874.

Beträffande dispositionen af de försäljningsmedel, som inflyta genom försäljningar verkställda enligt sistnämnda tre riksdagsbeslut, är Kungl. Maj:ts befogenhet i sådant afseende emellertid så till vida inskränkt, att endast köpeskillingarna för de kronoegendomar, rörande hvilkas försäljning beslut fattats under tiden till och med utgången af år 1912, få af Kungl. Maj:t för ändamålet disponeras.

I skrifvelse den 16 maj 1889 anförde nämligen Riksdagen i fråga om dispositionen af köpeskillingar för egendomar, som försåldes enligt

nådiga brefvet den 18 maj 1888, afseende sådana söder om Norrland belägna kronoegendomar, hvilkas arrenden öfverstiga 200 kronor men icke 400 kronor, att i anseende till ämnets jämförelsevis ej ringa vikt och då det här gällde förvärfvandet af fastigheter, hvilkas skötsel måste blifva förenad med kostnader, Riksdagen ansett sig böra sättas i tillfälle att bilda sig ett omdöme om sättet för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark, samt att, på det en sådan pröfning periodvis måtte kunna äga rum, Riksdagen funnit sig böra lämna Kungl. Maj:t dispositionsrätt öfver de ifrågavarande medlen för tre år i sänder. Det till utgången af år 1891 gällande medgifvande, som af 1889 års Riksdag på grund af det sålunda anförda lämnades, har sedermera vid särskilda tillfällen af Riksdagen förlängts, hvar gång för tre år i sänder och senast af 1909 års Riksdag för tiden till och med år 1912, i sammanhang hvarmed Riksdagen för samma tid lämnat enahanda medgifvande i fråga om dispositionsrätten öfver köpeskillingarna för försäljningar, som ägt rum enligt nådiga brefven den 29 maj 1891 och den 23 maj 1902. Berörda två bref afse, det förra sådana söder om Norrland belägna kronoegendomar, hvilkas arrenden öfverstiga 400 kronor men icke 500 kronor, och det senare dels sådana under domänstyrelsens förvaltning ställda, för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, hvilka i arrende lämna mer än 500 kronor men icke utöfver 600 kronor, dels kronoegendom, som ej varit för statsverkets räkning utarrenderad, men som uppenbarligen är eller vid arrendeuppskattning finnes vara af sådan beskaffenhet, att för densamma icke kan påräknas högre arrende än 600 kronor, dels ock till inköpt skogsegendom hörande område, som utan olägenhet för skogsskötseln anses kunna afyttras och uppenbarligen är eller vid arrendeuppskattning finnes vara sådant, att för detsamma icke kan påräknas högre arrende än 600 kronor.

Dylig inskränkning i tiden för Kungl. Maj:ts rätt att för visst ändamål disponera köpeskillingarna är däremot icke stadgad i fråga om försäljningar, som jämlikt nådiga brefven den 29 maj 1874, den 6 juni 1879 och den 27 juni 1887 af Kungl. Maj:t beslutats.

Ofvannämnda af Riksdagen år 1909 lämnade medgifvande innefattar vidare — i olikhet mot de tidigare riksdagsbesluten — rätt för Kungl. Maj:t att utan Riksdagens hörande i hvarje särskildt fall disponera icke blott köpeskillingar, som inflyta genom af Kungl. Maj:t beslutade försäljningar, utan jämväl köpeskillingarna för sådana områden och lägenheter, till hvilkas försäljning från de under domänstyrelsens förvaltning ställda, staten tillhöriga skogsegendomar eller utarrenderade jordbruks-egendomar Riksdagen under åren 1910—1912 på därom särskildt gjorda

framställningar lämnat tillstånd. Äfven det ändamål, hvartill Kungl. Maj:t får använda de inflytande köpeskillingarna, blef vid 1909 års Riksdag i så måtto utsträckt, att desamma skulle få disponeras jämväl till inlösen af ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna.

Jag ber vidare få erinra därom, att de från och med 1912 års ingång tillämpade förändringarna i riksstatens uppställning medfört, bland annat, att statens skogsförvaltning och förvaltningen af statens jordbruksdomäner numera sammanförts såsom ett statens affärsverk, hvilket i budgethänseende behandlas såsom en »statens domäners fond».

I samband med frågan om den budgetära behandlingen af statens domäner hade inom finansdepartementet tillkallade kommitterade för uppgörande af förslag rörande riksstatens uppställning till behandling upptagit jämväl vissa frågor rörande köpeskillingarna för försålda kronoegendomar, därvid kommitterade till en början erinrat, att försäljningsmedlen inflöte hos länsstyrelserna, hvarifrån de genom statskontoret inlevererades till riksgäldskontoret. Sådana köpeskillingar, som på grund af gällande köpeaftal ännu icke hunnit inbetalas, balanserades såsom en statsverkets tillgång på statsregleringsfonden.

Kommitterade yttrade härom vidare.

Då denna försäljning af domäner i själfva verket endast vore en omvandling från fast till rörligt af ett bestående kapital, som i form af kontanta medel reserverades för att vid lägligt tillfälle återföras till fast, syntes den hitillsvarande omständliga behandlingen af dessa tillgångar efter inrättandet af en domänfond böra blifva en annan och enklare. I stället för att i sin kontanta del bevaras hos riksgäldskontoret, intill dess nya inköp skulle äga rum, syntes de valutor, som uppstode vid dylika försäljningar, böra alltjämt kvarblifva hos domänfonden, dit de principenligt hörde. Dessa valutor, som komme att bestå dels af kontanta medel innestående å domänstyrelsens giroräkning i riksbanken och dels af oguldna köpeskillingsreverser, tillhörde alltjämt domänfonden, och då inköp för sådana medel af skogbärande mark ägde rum, komme denna marks värde att ingå i domänfonden, som genom denna omflyttning från löst till fast kapital icke till sin storlek påverkades.

Någon erinran syntes kommitterade icke kunna göras däremot, att de kontanta medlen efter denna omläggning komme att innestå i riksbanken för domänfondens i stället för såsom nu för riksgäldskontorets räkning, och ej heller däremot, att de icke kontanta, tillsvidare endast i köpeskillingsreverser förefintliga valutorna komme att balanseras såsom tillgångar på domänfonden i stället för såsom nu på statsregleringsfonden. Genom det af de kommitterade föreslagna sättet för dessa

köpeskillingars bokförande vunnes, att ingen förändring ägde rum i domänfondens bokförda kapitalbehållning, annat än i den mån vinst uppstått vid försäljningen. Vid försäljning minskades jordbruksdomänernas kapitalvärde med det saluvärde, som varit åsatt de försålda domänerna och med hvilket dessa ingått i jordbruksdomänernas specialfond. Däremot ökades de reserverade försäljningsmedlens specialfond med försäljningssumman. Vid inköp af skog minskades åter denna fond, men en motsvarande ökning inträdde i den specialfond, som representerade statens skogar.

Kommitterade hemställde alltså, att då, efter inrättandet af en statens domäners fond och dennas behandling i budgethänseende såsom ett affärdrifvande verk, försäljningsmedel för statens jordbruksdomäner uppstode, dessa skulle å domänstyrelsens giroräkning i riksbanken insättas och i styrelsens räkenskaper redovisas såsom en tillgång för nämnda fond under titel »reserverade försäljningsmedel», intill dess desamma, enligt Kungl. Maj:ts och Riksdagens bestämmande, finge disponeras till inköp för domänfondens räkning af lämpliga fastigheter.

I hufvudsaklig anslutning till hvad kommitterade sålunda hemställt, föreslog Kungl. Maj:t 1911 års Riksdag (proposition n:r 214) att dels medgifva, att de efter den 1 januari 1912 för försålda kronoegendomar inflytande köpeskillingar af beskaffenhet att böra enligt dittills gällande bestämmelser inlevereras till riksgäldskontoret och reserveras till inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark äfvensom till inlösen af ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna skulle från och med 1912 års början inlevereras till domänstyrelsen, dels föreskrifva, att de köpeskillingar af ifrågavarande beskaffenhet, som vid nämnda tidpunkt funnes hos riksgäldskontoret innestående, skulle till domänstyrelsen öfverlämnas, dels ock besluta, att ifrågavarande försäljningsmedel skulle enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t meddelade, förvaltas och redovisas såsom tillgång å statens domäners fond, intill dess desamma, enligt Kungl. Maj:ts och Riksdagens bestämmande, finge disponeras till inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark äfvensom till inlösen af ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna.

Kungl. Maj:ts berörda förslag bifölls af Riksdagen, hvilket beslut uppenbarligen icke verkat rubbning i de utaf mig i det föregående omtalade hittills meddelade föreskrifterna rörande Kungl. Maj:ts befogenhet att använda försäljningsmedlen till inköp af fastigheter.

Kungl. Maj:ts befogenhet i berörda afseende, i hvad angår försäljningsmedel för dels kronoegendomar och till inköpta skogsegendomar

hörande områden, rörande hvilkas försäljning beslut fattats af Kungl. Maj:t jämlikt nådiga brefven den 18 maj 1888, den 29 maj 1891 och den 23 maj 1902, och dels sådana områden och lägenheter, till hvilkas försäljning från de under domänstyrelsens förvaltning ställda, staten tillhöriga skogsegendomar eller utarrenderade jordbruksegendomar Riksdagen lämnat tillstånd, innebär emellertid, på sätt jag redan meddelat, icke andra köpeskillingar än sådana, som inflyta för försäljningar beslutade intill utgången af år 1912. Ett förlängdt medgifvande i berörda afseende torde därför nu böra af Riksdagen utverkas.

Med hänsyn till de grunder, som i budgethänseende gälla för statens domäners fond, synes berörda, nu ifrågasatta medgifvande emellertid böra utverkas under i viss mån andra former än hittills.

Jag vill därvid till en början erinra, att såsom tillgångar på domänfonden skola redovisas — förutom samtliga fondens fastigheter — jämväl samtliga ofvan omtalade försäljningsmedel, ehvad desamma bestå af kontanta penningar eller köpeskillingsreverser. Med sådana försäljningsmedel torde böra likställas vissa andra valutor, såsom t. ex. medel, som inflyta genom expropriation af mark från domänfondens fastigheter. Dylika valutor hafva hittills i allmänhet redovisats bland »extra uppbördsmedel», men äro till sin natur uppenbarligen af beskaffenhet att böra för framtiden uppföras bland domänfondens tillgångar. Till fonden höra slutligen sådana särskilda anslag, som tid efter annan af Riksdagen anvisats till inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark.

De bestämmelser, för hvilka jag i det föregående redogjort och som för närvarande gälla i fråga om Kungl. Maj:ts rätt att disponera inflytande försäljningsmedel, synas emellertid, med hänsyn särskildt till ordalydelsen i Riksdagens förut omtalade beslut af år 1909, icke vara så uttömmande, att de omfatta samtliga dylika försäljningsmedel, och hvad angår expropriations- och andra dylika medel, saknas helt och hållet föreskrifter rörande sådana medels användning.

Då enligt den princip, som ligger till grund för domänfondens inrättande, dess samtliga kontanta tillgångar böra afses till inköp för fondens räkning af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark eller till inlösen af ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna och då likformighet i afseende på medlens användande är önskvärd, synes Riksdagens medgifvande nu böra utverkas för Kungl. Maj:t att utan Riksdagens hörande i hvarje särskildt fall få till ofvan angifna ändamål disponera domänfondens samtliga kontanta tillgångar.

Beträffande därefter den tid, medgifvandet bör omfatta, torde böra framhållas, att, såsom af den föregående redogörelsen framgår, begräns-

ning i tiden för Kungl. Maj:ts dispositionsrätt öfver köpeskillingarna afser allenast vissa dylika försäljningsmedel, under det att tidsbegränsning helt och hållet saknas i fråga om andra sådana medel. Jämväl i detta afseende synas mig likformiga bestämmelser vara i hög grad önskvärda.

Vid öfvervägande, huruvida sådan likformighet lämpligast borde åvägabringas, antingen genom införande af en tidsbegränsning för samtliga försäljningsmedlen eller genom ett stadgande, att alla dylika medel skulle af Kungl. Maj:t få disponeras tillsvidare intill dess annorlunda kunde varda bestämdt, har jag funnit mig böra förorda det senare alternativet. Samma regler, som uppställas för försäljningsmedlens användande, synas mig äfven böra komma i tillämpning beträffande domänfondens samtliga kontanta tillgångar; uppenbarligen torde en tidsbegränsning i fråga om användandet af de utaf Riksdagen för ändamålet beviljade och bland nämnda tillgångar upptagna anslagen, icke gärna böra kunna komma ifråga. För egen del finner jag visserligen beaktansvärda de skäl, som af 1889 års Riksdag anförts till stöd för en begränsning i tiden för Kungl. Maj:ts befogenhet att disponera köpeskillingarna för vissa försålda kronoegendomar. Dessa skäl torde dock icke få tillskrifvas afgörande betydelse, då den pröfning, som Riksdagen ansett sig böra äga tillfalle utöfva i fråga om inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark, torde kunna med tillräcklig noggrannhet verkställas genom granskningen af de förteckningar, som numera årligen aflämnas till jordbruksutskottet öfver de kronoegendomar, hvilka under näst föregående året blifvit försålda, samt öfver de inköp af skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark, hvilka under samma tid för kronans räkning ägt rum.

På grund af hvad jag sålunda anfört hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen medgifva, att Kungl. Maj:t må från och med den 1 januari 1913 tills vidare, intill dess annorlunda kan varda bestämdt, för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark äfvensom till inlösen af ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna disponera de såsom tillgång å statens domäners fond redovisade kontanta medel.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall samt förordnade, att proposition i ämnet af den lydelse, bilaga... till detta protokoll utvisar, skulle aflämnas till Riksdagen.

Ur protokollet:

Curt Rothlieb.